

ROMANIAN FOLK TRADITIONS IN ROMANIAN-AMERICAN CONTEXT

Cristina Furtună

Assist. Lecturer, PhD, "Valahia" University of Târgoviște

Abstract: The preservation of customs and traditions was important to all groups of emigrants. Romanians, just like other ethnical groups, created their own subculture or community. They organized societies, churches, schools. It is interesting because at home they had never taken part in developing such institutions or organizations.

In America, Romanians have set up traditional institutions, which are nevertheless suitable for the American way of life.

The pastime and social activities of Romanian immigrants were simple. They would spend enjoyable moments singing doinas with nostalgic lyrics, sometimes improvised, or other songs from home.

Saturday night or Sunday they would gather to the house of one of them or in a large room of some guesthouse. Here they would enjoy the simple pleasures. They would enjoy themselves by singing their favourite song to each other or singing together. They danced and learned new steps; one of them would play the pipe or the violin; another would read a fragment from a Romanian book. They amused themselves by telling anecdotes or sentimental stories which reminded them of home.

In this article we shall briefly introduce wedding, baptism or funeral traditional customs and some dishes from Romanian guesthouses.

Keywords: folk traditions, dances, doinas, stew, wedding, baptism, flask, funeral

Încă de la început spiritul animator, care a însuflețit pe cei care acum peste 8 decenii au înființat organizații în cadrul comunităților românești din Statele Unite și Canada, a fost dragostea față de poporul român și loialitatea față de statele care i-au adoptat. Tradițiile, limba și cultura românească au fost acelea care au dat viață acestor organizații și au determinat înfiriparea lor într-o comunitate organizată, prin parohii și societăți. O analiză a activităților din comunități, a vieții din parohii și societăți, a manifestărilor acestora dovedesc clar acest fapt. Chiar atunci când grupurile de români au clădit biserici au fost conduși mai întâi de acest spirit și numai după aceea de credința creștină, prin practicarea căreia urmăreau să-și mântuiască sufletele lor. Nicolae Iorga credea, pe drept cuvânt că în biserica „ortodoxă română este mult din sufletul românesc” (Scrisoarea din 18 Noiembrie 1922 către Gheorghe Ciuhandu, Președintele Congresului preoților ortodocși). Chiar și, pe meleaguri străine și până-n prezent, generații întregi de români care au venit din România, fac dovada că acest spirit n-a murit, dimpotrivă a trăit tot timpul în sufletele românilor exilați¹.

Românii americani, parte din celelalte comunități ale Statelor Unite, au păstrat dragostea pentru poporul român. Când s-au înjghebat primele lor organizații, biserici, societăți, case de rugăciuni, apoi organizațiile centrale: Uniunea și Liga, Episcopia și Asociațiile Unită și Baptistă, au afirmat concomitent și loialitatea lor față de America. Totdeauna au ținut seama numai și numai de felul de viață al fraților lor din țară, respingând cu amărăciune propaganda mincinoasă, dusă cu multă încăpățănare în timp de atâția ani. Stau

¹ Miron Butariu. Spiritul animator în comunitățile româno-americane. În: *Journal American Romanian Academy* nr. 15, 1991, p. 189.

mărturie în această privință hotărârile luate în Congresele anuale, cât și articolele din gazetele „America”, „Solia” și „Unirea”, organele oficiale ale celor trei mari organizații².

La rândul lor parohiile și preoții au demonstrat că în „biserica ortodoxă română este mult din sufletul românesc”.

În afară de cazuri izolate a existat o strânsă colaborare între societăți și parohii. Aproape unanimitatea societăților își aveau sediile și țineau arhivele la parohii, majoritatea membrilor lor fiind aceeași. În biserici alături de drapelul american, stătea drapelul românesc: roșu, galben și albastru, drapel care nicidecum n-a fost murdărit de pajura bolșevică. Nu a mai fost nevoie deci, să se facă gaură, prin tăierea pajurei, pentru că în comunitățile românești s-au păstrat nealterate tradițiile, limba și cultura românească și s-a afirmat cu tărie dreptul la libertate al poporului român.

În toate comunitățile românești, aniversările sărbătorilor naționale: Unirea Principatelor, Unirea Basarabiei, Ziua de 10 Mai, Unirea Bucovinei și a Transilvaniei au fost ocazii nu numai pentru exprimarea bucuriei împlinirilor românești, dar și pentru a deplânge subjugarea poporului și a contribui la întărirea credinței că aceasta va fi numai o tristă epocă din istorie, care va trece.

În acești ani în care poporul român trăia o viață chinată de mizerie morală și fizică, în comunitățile lor, românii - americani și canadieni n-au scăpat nicio ocazie pentru a ține trează conștiința pentru libertatea poporului român.

Înființată în anul 1975, Academia Româno-Americană de Științe și Arte s-a alăturat străduințelor celorlalte organizații. Scopul ei era să „promoveze valorile culturale românești în spiritul de autonomie academică, așa cum sunt definite prin gândirea democratică occidentală”³. Accentul era pus pe contracararea propagandei comuniste mincinoase care prezenta cu falsitate tradițiile culturale românești, în lumea universitară occidentală. Mijloacele erau Congresele anuale, care se țineau în universități, precum și editarea de publicații.

Între acestea din urmă menționăm publicarea cărților: „*Basarabia și Bucovina. Tragica soartă a unor ținuturi de graniță*” și „*Istoria Românilor de la origini până în zilele noastre*” scrisă de regretatul Vlad Georgescu. Aceasta este o lucrare unică, pentru că cuprinde pagini de istorie până în 1984. O a doua ediție tipărită la sfârșitul lunii noiembrie 1989, este adusă la zi și conține un portret autobiografic al autorului, scris de Mihai Botez. Prin publicațiile ei, dar în special prin „*Istoria Românilor*”, putem sublinia faptul că Academia Româno-Americană de Arte și Științe și-a îndeplinit scopul ei principal de a menține trează conștiința pentru identitatea și dreptul poporului român de a se bucura de libertate.

Păstrarea obiceiurilor și tradițiilor era importantă pentru toate grupurile de imigranți. Românii, ca și celelalte grupuri etnice, și-au creat o subcultură sau o comunitate proprie.

Există în America un mod de viață românesc, cu biserici și societăți, cu baluri și programe culturale, cu șezători ca acasă. Toate aveau loc duminica.

Pensiunile erau în general în clădiri largi cu două niveluri. La etaj se aflau dormitoare mari, asemănătoare barăcilor. Prețul pensiunii în acele timpuri de început era între 6 și 10 dolari pe lună de persoană, casă și masă. Existau și pensiuni în case mai mici, locuința celor care ofereau pensiunea. Prețul era mai scăzut, mai ales dacă bărbații împărțeau cheltuielile și îngrijirea gospodăriei. De obicei la parter era un salon, o sufragerie mare și bucătăria. Erau așezate mese lungi și bănci. Mâncarea cea mai obișnuită era tocana românească. O oală uriașă

² Idem, p. 191.

³ Maria Manoliu Manea. Cuvântul de deschidere al doamnei Președinte ARA Maria Manoliu –Manea la Congresul al 16-lea, București, 1991: În: *Journal ARA* nr. 16-17, Davis, California, 1992, p. 11.

cu tocană, cu bucăți mari de carne și cartofi, se pregătea zilnic de „bortărită”. Descriem acum, confer subiectului anchetei, cum se prepară tocana:

„RS: Io ocănesc ceapă, să zicem la un pui sau doi, pui vo trei ceape. Le prăjești bine, pui piparcă... dulce și piperi. Și apăi călești uo țără puii bine. Și-atuncea îl cuoperi. Iel îș lasă sâgur giusu lui. Și-atuncea dacă mai vrei, mai pui puțână apă; și io puii ciuperci, Pui așa doo cane de ciuperci și dup-aea un ceas îi gata. Le pun așa-ncet să le fierb. Și-atuncea o dereg cu puțână făină și smântână și dac-ai pătrângiel, pui și-o țâr de pătrungiel vearde, cu mămăliguță”⁴.

Aceste pensiuni aveau un rol important în viața românului din America și Canada. În zonele industriale ele, alături de micile cârciumi, „saloonuri”, erau singurele locuri de întâlnire cu prietenii, la un pahar, un joc de cărți sau biliard. Până când au fost construite biserici sau alte centre sociale, pensiunile, „bordul” și „saloonul” erau locurile unde se desfășurau diverse activități ale comunității: dansul, nunțile, botezurile, înmormântările.

Distrațiile și activitățile sociale ale românilor erau simple. Momentele plăcute le petreceau cântând doine cu versuri nostalgice, uneori improvizate, sau alte cântece de acasă.

Sâmbăta seara sau duminica se adunau în casa unuia dintre ei sau într-o odaie spațioasă dintr-o pensiune. Aici se bucurau de plăceri simple. Se distrau cântând pe rând unul altuia cântecul favorit sau cântau împreună. Jucau și învățau pași noi ai unor dansuri. Unul dintre ei cânta din fluier sau vioară, altul le citea câte un fragment din vreo carte românească. Se amuzau spunând snoave sau povestiri nostalgice, sentimentale, care le aminteau de acasă, exemplificând cu câteva cântece populare:

„Cuculeț cu pană sură/De șe stai la noi pre șură? – pă un back de casă –/Or ți-e foame, or ți-e sete/Or ți-i dor de codru verde?/Nu m-e foame, nu m-e sete/Că mi-i dor de codru verde

Că toate șerile-am zburat/Da-n Uzdeni n-am blăstemat./Că Uzdeniu-i mititel

Da-i multă dragoste-n iel./Și mândră pântru gura tea/Io urăsc nivasta mea/Ș-alta mândră nu-ț pot fașe/Să te blăstăm cum în plașe”⁵.

„... foaia verde-a mărilor/La Poiana Rusului/Stau fișori ca stelile/În șâr ca mărjelili

Iar unu dân grai grăia/Au, au, au muierea mia!/Dar dă șe nu vini ia?7Să mă vadă șe mă doare/Să vază că n-am pișoare./Când grănatu-o isplodat/Pișoarele mi le-o loat

Nu:

Când grănatu o bătut/Pișoarele mi le-o rupt;/Când grănatu-o isplodat/Mâna stâng-a mea mi-o loat/Ș-a direaptă m-o-mpușcat./Ș-acolo-i neica pușcat/Cu pușchița lângă cap,/Cu capu pre săbiuară/Cu mâna la inimioară./Fă Doamne șe rău ar fiie/Și luna primărie/Soarile un domn să scriie/Și io să fiu un domn mare/Ca să pot să scriu scrisoare/S-o trimăt la maica mia/Să-m dia bani de cheltuială/Și cămăji di preminală/Ș-un cal bun din bătăliie/Bătălie cum ie azi/Tot un fraicăr și-un căprar/Niș un niam de niamu mieu/Să trăiș, la mult an”⁶.

„Câte flor is pre pământ/Toate merg la jurământ./Numai floarea scaiului/Șade-n ușa raiului/Și aleje fluorile/Ca soacra nurorile./Soacra șede după masă/Nora mătură prân casă/Ș-așa cântă soacra mare:/„Bată-te Dumnezeu, noră”./Norii nu-i pomânt a zâșe:/„Taș, rușănea să te mânșe/Că stă casa pre pământ,/Iar fișoru ți-i urât./Iel urât și tu iești proastă,/Vai de cununia noastră!/Iel urât, socru bolând,/Casa nu-i niș când la rând”.

Sau:

⁴Anca Hartular. *Merem la America*. București: Editura Fundației Culturale Române, 1996 p. 118.

⁵Anca Hartular. *Merem la America*. București: Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 73.

⁶idem, p. 66-67.

Mă mână soacra-n grădină/s-aduc lemne de lumină./Lemni soacrii nu găsâi/Și cu badea mă-ntâlnii”⁷.

Nunțile constituiau evenimente sociale importante. Întreaga comunitate românească participa la serviciul religios și la petrecerea care urma.

Registrele bisericilor arată că anual aveau loc în medie peste 50 de nunți. Banchetul și dansul care urma făceau ca nunta să fie pentru toți o ocazie festivă memorabilă. Se făceau fotografii cu aproape toți oaspeții. Ele erau trimise acasă, în România, astfel încât familia le arăta întregului sat sau oraș. Și acum exemplificăm cu câteva cântece de la nuntă:

„Cu maica stai de vorbă/ ... Frunză verde dă nedai/Tineră maică mă dai./Și ră soacră căpătai./Șade-m vatră și mă latră/Că nu-s bărbată ca șalaltă- ca pe-aișă! –/Și mă mână la sășerat – la grâu – /Tot c-un câne de cumnat/Sășerai cât sășerai, /Rău la mână mă tăiai./Lăpădai sășera-n grâu/Și pusei mâna la brâu./Vine-o mică păsărică/Și să puse-n brazda mea/Și plânje de mila mea./Dar tu mică păsărică/De șe stai tu-n breazda mea?/Du-te tu la maica mea/Și bate tu în fereastră,/În fereastră-ntre could belp – aiș... așa spunem noi – /Și cu maica stai de vorbă /Să dăschidă țolițele, hainile/Să le ducă-n drumu-ăl mare/Să le dea toate cu caru./Cu trii părț cu lemni verzi/Și cu –o parte că-i uscată./Fire-ai maică blestemată./Că de șe m-ai făcut fată./Să mă fi făcut fișoru/La niamț să-i dau ajutoru....

Și asta-i iar una că:

Soacră, soacră, poamă acră,/Te-aș țânia un an ș-o vară/Tot iești acră șă amară!/Dă ti-i coașe, nu ti-i coașe,/ Poamă dulșe nu te-i fașe,/Ș-alta soacră nu-ț pot fașe.

Alta iară, da asta-i șhort

Când treji bade cu căruța/Fă mie cu pălăria./Și io șerui la iel peniță/Iel șeru la mini guriță./Io guriță nu pot da/Că gurița-i cântărită/Cu cântaru satului/În sama bărbatului,/Cu cântari dă la brutari/Toată chila-i șinș criișari.

Și alta:

Când treși bade pr’ingă noi/Pune clopotul pră boi/Să te-aud io dân război – că știț șe-i război [de țesut] –/Să fiu moartă dă vitiază (sic)/Pră păreți m-oi răzima,/După badea m-oi uita./La șe casă s-o băga?/La casa cu ușa verde – cu poarta aia mare – /La maica cu doo fete:/Pra mai mare-i Salomia,/Pra mai mică-i iar măria./Du-te Mărio-n pivniță/Și scoate – un pahar de rum./Rumu-i roșu, miera-i dulșe,/Să dușe nana la crușe,/La crușe la lemn uscat/Ia pră nime n-o aflat.”⁸

La înmormântări participau toți membrii comunității. Priveghiul (sărăcusta) se ținea două nopți înaintea înmormântării, care avea loc a treia zi. Slujbele la înmormântare și la priveghi erau oficiate de preot și unul sau mai mulți cantori. La început toate se țineau în localurile societăților, în holul pensiunii sau în casa celui decedat. Se obișnuia ca un grup de cunoștințe să privegheze toată noaptea. Oamenii în general jucau cărți, să le treacă timpul. Din 1940 înmormântările s-au organizat în casele mortuare, cu obiceiurile convenționale, dar serviciul religios a rămas același.

La începutul secolului, sicriul era dus de acasă, la biserică, pentru slujbă. Întreaga comunitate îl însoțea pe jos sau în trăsături trase de cai, într-o procesiune spre cimitir. Vechile obiceiuri includeau și o fanfară (erau numeroase fanfare și orchestre românești pe atunci) care cânta marșuri funebre.

În mod tradițional, după slujba de înmormântare se făcea o pomană, iar la 40 de zile, după o liturghie, se făcea parastasul, urmat de împărțirea pâinii și vinului, pentru care se spunea „Dumnezeu să-l ierte”.

⁷idem, p. 68-69.

⁸Anca Hartular. *Merem la America*. București: Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 71-72.

Românii din America au fost nerăbdători să construiască biserici, unde să participe la serviciul religios în limba română după tradiția strămoșească. Cei mai mulți erau creștini ortodocși (cca 75%). Era un mare număr de greco-catolici (uniți) și de romano-catolici (20%), iar 5% erau bapțiști, adventiști și adepți ai altor culte.

Biserica a constituit întotdeauna în viața comunității românești din America un centru de coeziune, de păstrare și transmitere a tradițiilor. Ea a fost un factor important în menținerea limbii și a sentimentului național. Au existat figuri impresionante între preoții care au slujit biserica română, de care mai multe generații își amintesc cu admirație și respect.

În America multe din obiceiurile tradiționale nu au continuat de la sine, ca în România, ci din scopuri utilitare, pentru sprijinirea bisericii sau pentru construirea unor biserici noi. Asociațiile de întraajutorare, cu scopuri caritabile sau culturale, cum ar fi cele ale doamnelor, cluburile tinerilor, grupurile corale sau coregrafice, cluburile politice au fost menținute și modernizate, pentru a ține pasul cu schimbările generale din societate.

Tot mai adesea liturghia și rugăciunile în biserică se oficiază în engleză. Consiliile bisericești și ale societăților se desfășoară în engleză. Deși generația de astăzi în general nu vorbește românește, conștiința moștenirii și apartenenței etnice se exprimă prin participarea la activitățile celor vârstnici, adică prima sau a doua generație. Mulți dintre cei foarte tineri din diferite organizații româno-americane regretă că nu vorbesc românește; dar impotant e faptul că fac parte din aceste organizații. Și tot importantă este dorința lor de a-și cunoaște fondul etnic, moștenirea românească.

Alte evenimente care revin sunt: căutarea unei tinere mirese în țară, întemeierea unei gospodării, oieritul în Montana și întâlnirea neașteptată cu alți sibieni, depresiunea economică și plecarea, în căutare de lucru, până în California, dobândirea cetățeniei, înființarea cluburilor și multe altele. Este viu prezentată atmosfera comunității românești, grupată atunci pe câteva străzi, în jurul bisericii, păstrarea obiceiurilor de Crăciun, jocul și „zisul cu fluiera”, nunta tradițională, alături de cea modernă, a nepoților. Pentru Crăciun exemplificăm cu un cântec:

„Bună zâoa la ajun,/Că-i mai bun a lu Crășun./Cât mei, cât purșei/Fug copiii după iei.

Cârnaț, cârnaț,/Ieși gazdă dă ne daț./Govrig, govrig,/Ieși gazdă că ni-i frig/Lopăciță, lopăciță,/Ieși gazdă că ni-iș găzdiță/Coastă, coastă ș-un cârnaț,/Ia ieși gazdă dă ne daț/Câte trestie pră casă/Așa galbini la gazda pre masă!”⁹

Independent de vârstă, sunt relatate întâmplări spectaculoase, surprinzătoare sau amuzante, din propria existență sau din cea a familiei.

Anecdotele lingvistice sau observațiile asupra diferitelor registre, îndeosebi asupra variantei americane a românei, aparțin, de cele mai multe ori, vorbitorilor din a doua sau a treia generație, a căror conștiință lingvistică este sensibilizată prin contactul cu o mai mare varietate de coduri.

În continuare vom prezenta câteva sărbători americane, văzute și povestite de Romulus Rusan¹⁰.

Cum este organizat party în America

„Lumânări colorate, tacâmuri de plastic, două sticle de băutură, pahare și farfurii d carton. Barbara, soția lui John, apare din bucătărie cu un bol cu maioneză, apoi cu tradiționalii morcovi curățați și, cu o mișcare largă a brațelor (un fel de subînțeles „masa e

⁹Anca Hartular. *Merem la America*. București: Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 69-70.

¹⁰Rusan, Romulus. *America ogarului cenușiu*. București: Cartea Românească, 1977.

servită”), se așază într-un colț, e unde ne va privi tăcută toată seara. Suntem la al nu știu câtelea „party” și ne-am lămurit deja că, în privința tratațiilor, această combinație culinară reprezintă un fel de tipic național. De astă dată, însă, John – care este originar din Sud, descendent, ne spune, al legendarului Roy Bean – ne va oferi un supliment artistic, interpretând cântece țărănești („countries”), echivalentul american al muzicii populare. Pregătirea durează cam mult și iată de ce: John cântă, conform tradiției, din șase instrumente deodată (plus din voce), iar luarea acestora în posesie durează la fel de mult ca echiparea unui războinic ce pleacă la luptă. O mică armonică va fi prinsă pe piept cu niște curele, încercate de câteva ori dacă s-au așezat bine, deoarece pe armonică vor mai fi prinse, la nivelul gurii, cu niște clame, alte trei: un fluier, o trompetă și un fel de pinten-baghetă care va lovi ritmic o tobă, iar la dreptul, similar, un talger. De la un cântec la altul, John va înlocui armonica prin ghitară, și atunci toată instalația de la piept va fi schimbată. O cascadă de ritmuri vioaie, de galopuri nostalgice, se degajă de fiecare dată din mica orchestră pe care John o pune astfel în mișcare cu o perspicacitate pe care din când în când o aplaudăm”¹¹.

Cum petrec sărbătorile în America

„Am petrecut Revelionul de câteva ori: la 31 decembrie, ora patru după masa, în lumina clară a zilei, am scos din frigider sticla de șampanie adusă anume și am deschis-o gândindu-ne la cei de acasă. La București bătea gongul Anului Nou, iar aici zăpada scânteia orbitor, și veverițele din pădure săltau nepăsătoare de pe un copac pe altul. Noaptea, a urmat Anul Nou american: același eveniment sărbătorit cu aceleași gânduri, dar cu o sticlă de șampanie, în familia unde fusesem invitați. La 13 ianuarie, criticul Petrov ne-a chemat să petrecem împreună Anul Nou sârbesc (după stilul vechi) în locuința unui prieten al lui: mâncăruri cunoscute parcă, hore, expansivitate balcanică. În sfârșit, la 22 ianuarie am aflat că este Anul Nou al chinezilor: ca și japonezii, aceștia reprezintă o puternică comunitate în America. Locul yoghinilor din sala de sport a rămas gol, iar din locuința lui Paul răzbăteau, până în zori, valuri de muzică și râsete sfioase.

Sărbătorile americane nu sunt expansive și gălăgioase, ci se strecoară printre oameni cu aparentă intimitate și discreție.

Orașele rămân pustii, până și unele restaurante trag obloanele. Locuitorii au migrat spre stațiunile de „entertainment” (distracție) ori s-au închis în living-urile de familie, unde petrec liniștit, cu flacără joasă. Numai în Sud, unde sângele e repede și latin și unde soarele încălzește tot anul, ele îi scot pe oameni din casă.

Dar sărbătorile sunt altele acolo: „Mardi Gras”-ul (lăsata secului la catolici) este un carnaval în lege, care începe cu mult înaintea datei religioase și se continuă pe străzi, ziua și noaptea, în sunet de orchestre și în alaiuri multicolore, până la expirarea acesteia”¹².

BIBLIOGRAPHY

1. Butariu, Miron. Spiritul animator în comunitățile româno-americane. În: *Journal American Romanian Academy* nr. 15, 1991, p. 189.
2. Hartular, Anca. *Merem la America*. București: Editura Fundației Culturale Române, 1996.

¹¹Romulus Rusan. *America ogarului cenușiu*. București: Cartea Românească, 1977, p. 80.

¹²Romulus Rusan. *America ogarului cenușiu*. București: Cartea Românească, 1977, p. 115-116.

3. Manoliu-Manea, Maria. Cuvântul de deschidere al doamnei Președinte ARA Maria Manoliu –Manea la Congresul al 16-lea, București, 1991: În: *Journal ARA* nr. 16-17, Davis, California, 1992.
4. Rusan, Romulus. *America ogarului cenușiu*. București: Cartea Românească, 1977.